

PEMBENTUKAN MODEL SEMANGAT PATRIOTISME DAN NASIONALISME DALAM KALANGAN PESERTA POGRAM LATIHAN KHIDMAT NEGARA

Che Su Mustafa, Rohani Ab Ghani, Ismail Yusoff

College of Arts and Sciences
Universiti Utara Malaysia

ABSTRAK

Pemupukan semangat patriotisme dan nasionalisme adalah penting dalam kalangan rakyat sesebuah negara. Pemupukan semangat cintakan tanah air ini dilakukan melalui pelbagai mekanisme. Salah satu daripadanya ialah pelaksanaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN). Sehubungan itu, penyelidikan telah dilakukan untuk membentuk model bagi meramalkan semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan peserta PLKN. Reka bentuk kuantitatif digunakan dalam kajian ini. Data dikumpulkan menggunakan kaedah tinjauan. Populasi bagi kajian ini melibatkan pelajar-pelajar Universiti Utara Malaysia (UUM) yang pernah menyertai PLKN. Hasil kajian menunjukkan bahawa model yang diuji adalah sepadan dengan data kajian dan dapat digunakan untuk menjelaskan hubungan di antara pembolehubah. Model struktural telah menggambarkan bahawa kerangka kajian yang dibentuk pada awalnya diterima dengan hubungan signifikan di antara pembolehubah bersandar (semangat kesukarelawanan, tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri, persepsi terhadap PLKN), dan pembolehubah tidak bersandar (semangat patriotisme dan nasionalisme).

Kata kunci: *Semangat kesukarelawanan, Tanggungjawab sosial, Penghargaan sendiri, Program Latihan Khidmat Negara*

PENGENALAN

Di Malaysia, pelaksanaan Program Latihan Khidmat Negara (PLKN) merupakan satu program latihan bertujuan untuk melahirkan generasi Malaysia yang berjiwa patriotik dan mempunyai semangat nasionalisme

yang tinggi. PLKN merupakan kursus latihan wajib bagi golongan remaja yang telah menamatkan persekolahan di peringkat Sijil Pelajaran Malaysia (SPM). Ia bertujuan untuk membina sahsiah diri, membina dan mengukuhkan semangat patriotisme dalam kalangan generasi muda, memupuk perpaduan kaum serta integrasi nasional dan membentuk perwatakan positif menerusi nilai-nilai murni. Pengisian program ini adalah nilai-nilai yang bersesuaian dengan budaya, agama dan adat resam serta keperluan Malaysia.

Berbanding dengan Singapura yang lebih bermotifkan ketenteraan iaitu para peserta diletakkan di kem-kem tentera dan menjalani latihan ketenteraan, PLKN di negara kita lebih berupa satu program latihan pembentukan sahsiah dan berorientasikan kemanusiaan. Dengan kata lain, program ini diasaskan mengikut acuan dan keperluan Malaysia. Selain itu, PLKN juga bukan latihan ala-ketenteraan dan tidak bersifat kerahan tenaga.

Justeru, PLKN dilihat sebagai satu kaedah yang bersesuaian dan juga satu keperluan untuk *re-engineering* semangat patriotisme generasi muda Malaysia yang didakwa sebagai semakin pudar dan berkurangan dari masa ke semasa. Pengurangan nilai patriotisme dalam diri generasi muda kini dikaitkan juga dengan bertambah pembabitan mereka dalam kegiatan jenayah, masalah-masalah sosial dan kurang kesedaran mengenai hal-ehwal kenegaraan. Dengan itu, secara tidak langsung melalui penglibatan golongan remaja dalam aktiviti PLKN, adalah diharapkan sedikit sebanyak akan dapat membendung gejala sosial yang berleluasa dalam kalangan remaja dewasa ini. Sehubungan dengan itu, objektif kertas kerja ini adalah untuk membincangkan tentang pembentukan model semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan peserta PLKN.

Secara keseluruhannya, kertas kerja ini membincangkan pembentukan model patriotisme dan nasionalisme dengan menilai peranan pemboleh ubah bersandar (semangat kesukarelawanan, tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri, persepsi terhadap PLKN), dan pemboleh ubah tidak bersandar (semangat patriotisme dan nasionalisme).

KAJIAN PATRIOTISME DAN NASIONALISME

Mengenai konsep patriotisme, menurut sebuah tulisan klasik yang telah dihasilkan oleh Jordan (1904), menyatakan bahawa patriotisme adalah perasaan cintakan tanah air yang ringkas yang disertai oleh sentimen yang kompleks. Perasaan patriotik boleh dicetuskan oleh ucapan-ucapan daripada mereka yang mempunyai kesedaran yang tinggi ke atas masyarakat. Selain dari itu, patriotisme juga boleh didorong oleh rasa cinta terhadap suasana fizikal negara seperti rasa sayangkan bumi, iklim semula

jadi, gunung ganang, sungai, padang, hutan belantara, bunga dan lain-lain yang dimiliki oleh sesebuah negara. Dengan kata lain, patriotisme ialah perasaan untuk mempertahankan segala ciri fizikal negara. Selain dari itu juga Jordan berpandangan bahawa patriotism juga boleh dilahirkan melalui sejarah negara. Menurut beliau, dengan mengetahui dan memahami sejarah negara, seseorang itu akan lebih menyintai negaranya. Akhir sekali, patriotism mampu digerakkan oleh tokoh-tokoh agung negara, negarawan, pemimpin, pahlawan, penyair, ahli falsafah dan penyair. Mereka merasakan diri mereka mempunyai ikatan yang kuat dengan negara dan masyarakat.

Mengikut Hankins (1922), di Amerika, pertumbuhan semangat patriotik dan imperialismenya adalah untuk mengembangkan institusi demokrasi dan kapitalisme keseluruh dunia. Baginya, konflik nasionalisme penting untuk keamanan. Untuk menanamkan semangat patriotik bangsa Amerika, beliau menganggap tidak ada bangsa Latin, German, Celtic, Slavic, Arya atau Caucasian di negara tersebut. Ini untuk mengelakkan golongan chauvanis mendakwa bangsanya yang paling tulin dan lebih superior. Begitu juga menurutnya, agama dan bahasa tidak ada kena mengena dengan nasionaliti. Ini dapat dibuktikan, sesetengah kaum bercakap bahasa kaumnya tetapi menjadi rakyat yang setia kepada negara tumpangannya. Misalnya negara Belgian mempunyai dua bahasa rasmi, Swiss mempunyai tiga bahasa rasmi tetapi masih mempunyai rakyat yang setia pada negaranya.

Dalam usaha memupuk semangat patriotism, institusi yang paling memainkan peranan ialah institusi pendidikan seperti sekolah atau dengan kata lain peranan utama sekolah ialah untuk melahirkan warganegara yang baik. Namun begitu tidak semua institusi pendidikan berjaya dalam usaha tersebut. Persoalan ini turut dibincangkan oleh Sachs (1943; 160);

“In such a curriculum the students would learned to distinguish between propaganda and truth, would learn that ideals are practical, would learn of the awful decisions that man must make in the next decades. For such a curriculum the faculties must continue to consist of specialists, but, more important, of alert, informed, zealous patriots”.

Wang (1970) telah membincangkan proses pembentukan negara bangsa dan sikap orang Cina terhadap isu ini di Malaysia. Menurutnya, pada peringkat awal, orang Cina masih berkiblatkan negara asalnya, China. Pada tahap kedua, mereka mulai mengadaptasikan kehidupannya dengan sistem perundangan dan institusi ekonomi baru di bawah British. Ketiga, mulai memperjuangkan pembentukan negara bangsa di Persekutuan Tanah Melayu. Dalam menanggapi Negara-bangsa, Gungwu membahagikan orang Cina kepada tiga kumpulan. Kumpulan A, tidak mepedullikan tentang perkembangan politik dan baginya kehidupan politik adalah tidak

relevan. Golongan B, akan memberi perhatian dengan syarat ia ia memberi kesan padanya. Sementara Kumpulan C, lebih bersungguh-sungguh menyedari akan kuasa politik Melayu, tetapi sebahagian kecil sahaja daripadanya cuba memahami kedinamikan nasionalisme Melayu. Namun secara keseluruhannya, orang Cina mempunyai kemahiran politik dalam mengadakan hubungan dengan Sultan dan Raja Melayu, dan cepat mengambil tindakan apabila kuasa politik daripada Raja-raja Melayu bertukar tangan kepada penjajah British. Mereka juga pandai menyesuaikan diri dengan institusi undang-undang dan politik untuk melindungi mereka daripada ancaman pelampau Melayu.

Melihat peranan pendidikan dalam pembentukan Negara-bangsa, penjajahan British pada akhir abad ke-19 dan awal abad ke-20, telah mewujudkan masyarakat majmuk seperti yang kita lihat di Malaysia sekarang. Kebanyakan kaum imigran Cina dan India hidup secara terpisah dengan peribumi walaupun sudah tinggal lama di Malaysia. Walaupun wujud interaksi antara kaum di di pasar-pasar atau di tempat-tempat tertentu sahaja namun mereka hidup dalam keadaan terpisah. Kebanyakan orang Cina bekerja di lombong-lombong timah, dan orang India di estet-estet getah. Setelah beberapa dekad ada antara mereka ini menceburi bidang perniagaan sehingga menjadi golongan bourgeois. Begitu juga dengan orang Melayu, sebahagian kecil yang bekerja dengan British menjadi aristokrat, namun majoriti daripadanya adalah terdiri daripada petani tradisional. Pada masa kemerdekaan, 1957, kerajaan yang baru menghadapi realiti baru untuk mewujudkan negara-bangsa di kalangan masyarakat yang berpecah-belah ini. Lebih setengah daripada penduduk Tanah Melayu terdiri daripada orang Melayu, 1/3 Cina, dan lebih daripada 1/10 terdiri dari orang India. Di sinilah peranan pendidikan untuk mewujudkan Negara-bangsa (Hirschman, 1979).

Sharom Ahmat (1980) telah membincangkan peranan yang dimainkan oleh universiti dalam membentuk Negara-bangsa terutama pada era selepas merdeka. Menurutnya, dengan adanya universiti ia akan mempercepatkan pertumbuhan ekonomi dan seterusnya menghasilkan peluang pekerjaan kepada rakyat Malaysia. Ini secara tidak langsung akan mewujudkan kesamaan ekonomi dan sosial, integrasi sosial dan menggalakkan partisipasi semua kaum dalam kehidupan nasional. Pengenalan kaum mengikut status ekonomi adalah sangat bahaya. Seperti Negara membangun yang lain, Malaysia mengiktiraf pertumbuhan ekonomi yang cepat adalah pra syarat kepada kejayaan proses pembentukan Negara-bangsanya. Sungguhpun universiti-universiti di Malaysia mempunyai kesedaran yang mendalam tentang tanggungjawabnya kearah proses pembentukan Negara-bangsa, dalam menterjemahkan peranan dan tanggungjawabnya agak sukar. Salah satu peranan asasnya pendidikan universiti ialah menanamkan kesedaran tentang hubungan etnik kearah

mewujudkan perpaduan, mengelakkan prasangka, tidak bertolak ansur dan sebagainya.

Tan Chee Beng (1984) telah menyatakan halangan kepada perpaduan di antara kaum bukan kerana faktor ras. Ini kerana orang Melayu dan orang Cina tidak membenci antara satu sama lain berdasarkan ras. Yang menghalang perpaduan ialah wujudnya kepentingan-kepentingan etnik yang berkonflik, sistem politik yang berdasarkan sentimen kaum, dan juga faktor-faktor lain. Oleh itu, untuk mencari asas perpaduan, kita harus mengingatkan rakyat Malaysia, bahawa bukan orang Cina atau orang India yang menghalang kemajuan ekonomi Melayu; juga bukan orang Melayu yang mengakibatkan kemiskinan atau pengganguran di kalangan orang Cina, kaum India dan lain-lain. Masalah-masalah ini diakibatkan oleh sistem sosio-ekonomi kita. Kita harus menentang mereka yang cuba menjadikan masalah ekonomi isu perkauman. Kita juga perlu menghapuskan stereotaip bahawa orang Cina kaya, orang Melayu semua ditolong oleh Kerajaan. Hanya sebilangan kecil orang Cina kaya dan hanya sebilangan kecil orang Melayu yang menjadi kaya di bawah Dasar Ekonomi Baru. Kebanyakan orang Malaysia, mahupun Melayu, Cina, India, orang Asli, Bidayuh dan lain-lain, berada dalam kelas ekonomi yang rendah.

Mengikut Kassim Ahmad (1986) masalah perpaduan bangsa dan rakyat di Malaysia telah lama disedari oleh semua pihak. Bagi pihak Kerajaan, ia telahpun mengambil tindakan konkrit dan serta melakukan perubahan dasar untuk mengatasi masalah perkauman demi mencapai perpaduan nasional. Misalnya, Kerajaan menubuhkan Majlis Perundingan Negara untuk membincangkan soal-soal sensitif setelah rusuhan, melaksanakan dengan lebih tegas dasar Bahasa Kebangsaan dalam sistem pelajaran nasional, mewujudkan sebuah ideologi kebangsaan (Rukun Negara), membuat beberapa pindaan Perlembagaan untuk memperkukuhkan peruntukan-peruntukan berhubung dengan perkara-perkara sensitif, menubuhkan Lembaga Perpaduan Negara dan memperluaskan konsep politik kerjasama antara kaum dengan mewujudkan gabungan parti-parti Barisan Nasional, memperkenalkan Dasar Ekonomi Baru dan sebagainya. Namunnya semuanya gagal untuk membentuk negara-bangsa. Beliau menyenaraikan sebab-sebab kegagalan pembentukan negara-bangsa di Malaysia yang antara lain disebabkan oleh faktor penjajahan, kerana wujud banyak sukubangsa, bahasa, dialek, adat-adat dan agama., perbezaan politik dan ideologi inter dan intra kaum. Sebagai jalan penyelesaian beliau mencadangkan supaya kerajaan menggunakan kaedah penyelesaian cara Islam seperti menggunakan kaedah syura iaitu mengutamakan semangat kesatuan, perpaduan, perundingan, muafakat dan kerjasama di antara kaum dalam kalangan masyarakat dalam semua urusan kita. Begitu juga membetulkan falsafah pembangunan dan konsep politik serta menggalakkan peranan dan tanggungjawab cerdik pandai. Patriotisme ialah

semangat cintakan Negara. Semua perasaan cinta ini dilahirkan melalui mengibarkan bendera, melalui ucapan berapi-api, musik dan sebagainya. Ada orang mengatakan patriotisme ialah bentuk lain kepada pentingkan diri. Mulanya cintakan pada diri sendiri, keluarga, kaum kerabat, hingga seluruh manusia adalah saudara dan dunia adalah rumah kita. Ada sarjana berkata, “di mana hati sudah betul, di situ ada patriotism” (Haley, 1898).

Semangat patriotism dan nasionalisme juga turut dipengaruhi oleh tanggapan penduduk terhadap negara mereka. Ia dipengaruhi oleh rumpun asal keturunan mereka. Sebahagian besar dari negara di dunia ini mempunyai penduduk yang pelbagai etnik. Di Cyprus, secara keseluruhannya penduduk di negara itu terdiri daripada dua komuniti utama iaitu yang berketurunan Turki dan satu komuniti lagi berasal dari Turki. Sejak mencapai kemerdekaan pada tahun 1960, penduduk Cyprus sebenarnya mempunyai dua bentuk patriotism iaitu berasaskan kepada keturunan masing-masing. Pada tahun 1974, Cyprus mengalami perang saudara yang telah mengakibatkan 1/3 daripada pulau kecil itu dikuasai oleh Turki. Namun begitu dari masa ke semasa, tahap corak patriotism rakyat Cyprus atau dikenali sebagai Cypriot kian berubah. Berasaskan kepada kajian Doob (1986), semangat patriotism dan nasionalisme dalam kalangan rakyat Cyprus selepas dekad 1970-an lebih tertumpu kepada tanah air tempat mereka dilahirkan. Doob telah membuat kajian berasaskan kepada kaedah turut serta mendapati mereka menyanjungi Cyprus sebagai tanah tumpah darah mereka. Walaupun mereka telah berhijrah ke luar negara, namun kasih sayang dan perhatian mereka masih tertumpu ke atas negara asal mereka iaitu Cyprus.

Mereka juga tetap mengingati nilai-nilai sejarah negara mereka walaupun telah dipengaruhi dengan kuat oleh Greek dan Turki dalam setiap aspek termasuk ekonomi, politik dan sosial. Kajian Doob mendapati bahawa etnik di Cyprus sama ada etnik Greek mahupun etnik Turki menyatakan bahawa rakyat negara itu menyayangi negara, pulau, agama dan mereka sendiri. Mereka juga menegaskan akan keperluan bersatu padu sebagai satu keluarga walaupun terdapat perpecahan politik dalam kalangan mereka disebabkan latar belakang sejarah negara tersebut.

Kajian Tan Liok Ee (1996) telah mendapati proses pembentukan negara-bangsa, iaitu tekad politik untuk hidup bersama dan membina satu masa depan bersama yang diangkat Gagasan 1Malaysia sudah lama dibincangkan oleh para sarjana dalam mahupun luar Negara. Mengikut Tan Liok Ee (1966), isu ini sudah menjadi polemik sejak tahun 1900 lagi. Katanya tempoh masa antara 1900-1955 bolehlah dianggap tahap pertama, dan paling kritikal, dalam kemunculan wacana politik baru ini. Pada masa itu, hasrat membina satu negara bangsa (*nation-state*) yang baru bertembung dengan ikatan kekitaan yang bersifat primordial dalam

satu keadaan masyarakat yang amat kompleks. Mengikut Tan, tiga istilah penting yang menjadi konteks polemik mengenai pembinaan identiti kebangsaan pada masa itu ialah bangsa, *minzu* dan *nation* iaitu istilah yang berfungsi sebagai komuniti dalam bahasa Melayu, Cina dan Inggeris. Ia menjadi asas untuk menyatakan pandangan serta inspirasi masing-masing tentang kedudukan dan identiti politik mereka di Tanah Melayu. Pada dekad 1930an, kontroversi disentralisasi membawa kepada pertembungan secara langsung antara pandangan orang Melayu dan wakil penduduk Cina di Negeri-negeri Selat yang menuntut hak dan status politik sebagai orang tempatan dan menafikan kedudukan orang Melayu sebagai bangsa penentu (*definitive people*).

Kebimbangan orang Melayu di sekitar 1920-an dan 1930-an yang dilafazkan melalui polemik baka, keturunan dan budaya- hidup untuk menggariskan sempadan bangsa Melayu supaya tidak dicerobohi oleh orang bukan Melayu, sama ada beragama Islam mahupun tidak. Ia juga membayangkan perasaan cemas yang dicetuskan oleh perubahan sosial dan politik yang sedang berlaku pada masa itu. Dari segi yang lain, dengan bertambahnya kesedaran nasionalisme di kalangan orang Melayu yang terdidik, bertambah juga kesedaran bahawa konsep bangsa perlu disesuaikan dengan isu-isu politik baru seperti hak kerakyatan, soal pembentukan satu negara-bangsa serta sifat kebangsaan, atau nasionaliti, bagi anggota negara-bangsa yang baru. Bagi Abdul Rahim Kajai, contohnya, adalah penting untuk membezakan antara, “bangsa keturunan” dan “bangsa kerakyatan”. Bangsa kerakyatan (*nationality*), suatu konsep komuniti politik yang berasaskan konsep baru, iaitu kerakyatan. Kerakyatan berasaskan undang-undang, boleh dipilih dan juga mungkin dapat diceburi oleh mereka yang tidak berketurunan Melayu. Bangsa keturunan (*race*) kesepaduan yang berasaskan kesamaan keturunan, sejarah dan budaya, iaitu warisan yang tidak dapat diubah melalui pilihan atau undang-undang. Identiti kebangsaan yang berasaskan undang-undang kerakyatan mesti dibezakan daripada sifat kebangsaan yang berasaskan warisan. Membezakan antara penggunaan istilah bangsa yang berasaskan warisan sejarah dan penggunaan istilah bangsa sebagai nasionaliti. Warisan sejarah adalah *ineluctable*, iaitu menandakan ciri-ciri baka yang tetap, mesti diterima, tidak terbuka. Sebaliknya kerakyataan berasaskan konsep persetujuan adalah bersifat *contractual* dan *contingent*. Boleh dikatakan terdapat dua asas komuniti politik dan dua corak nasionalisme yang mungkin wujud serentak, tetapi dengan pertindihan.

Canovan (2000) menyatakan patriotisme ialah kesetiaan politik rakyat terhadap *free polity they share*, sementara nasionalisme berkaitan dengan etnisiti dan budaya. Patriotisme perlembagaan (*constitutional patriotism*) kesetiaan terhadap prinsip-prinsip sejagat dan amalan demokrasi dan hak asasi manusia. Mengikutnya pada masa akan datang Negara-negara

kesatuan Eropah, prinsip-prinsip undang-undang yang sama akan ditafsirkan daripada perspektif atau perbezaan tradisi kebangsaan dan sejarah. Patriotisme bukan sahaja cintakan Negara dan watan, tetapi juga undang-undang, institusi, dan kerajaan sesebuah Negara. Kagum pada wira, negarawan, dan cerdik pandai yang memberi sumbangan besar kepada Negara, hormatkan bendera dan sebagainya (Gibbon, 2009). Patriotisme ialah satu konsep yang penting dalam bidang sains politik. Ini kerana semangat patriotik dapat memandu -dasar, tindakan dan gelagat politik. Patriotisme melampau (blind patriotism) sokongan tanpa syarat terhadap Negara, dan institusinya membawa kesan yang negatif pada negara. Contohnya: Sentimen anti- imigran (Parker, 2010).

Mengikut Wan Mohd Nor (2011) semangat gagasan 1Malaysia bukanlah idea baru kerana ia sudah terungkap lama dalam lagu Negaraku. Contohnya, *Rakyat Hidup, Bersatu dan Maju*. Begitu juga cita-cita perpaduan kebangsaan (*National Unity*) serta dasar-dasar bagi mencapainya digubal dan dilaksanakan melalui sistem pendidikan seperti yang dapat dilihat pada Laporan Razak dan Rahman Talib, melalui Dasar Kebudayaan Kebangsaan, sistem politik Perikatan dan kemudiannya Barisan Nasional, Dasar Ekonomi Baru dan sebagainya. Baginya, Gagasan 1Malaysia dicipta tepat pada waktunya bila badai globalisasi menghumban masuk pelbagai idea dan pemikiran dari luar dengan kadar dan kelajuan hampir tak terbatas. Gagasan ini juga sangat strategik kerana perkembangan-perkembangan politik dan ekonomi dalaman yang tidak terpisah dari perkembangan luaran yang boleh menimbulkan suasana yang boleh meruntuhkan adab terhadap agama, bangsa dan negara. Dalam menghuraikan gagasan 1Malaysia beliau cuba menerapkan dengan unsur-unsur falsafah yang terdapat dalam tamsil dari Surah Ibrahim (ayat 24-26) dan al-Saffat (ayat 62-66) iaitu menganggap Malaysia sebagai “sepohon rimbun berdiri tegap, berdaun kuat, berbuah ranum, enak berkhasiat untuk semua. Dahannya kukuh dan daunnya lebat memberi teduh dan perlindungan kepada semua yang berada di bawah naungannya”. Sementara batang pohon 1Malaysia pula mempunyai tiga dahan utama yakni Pelan Transformasi Kerajaan, Rancangan Malaysi ke-10 dan ke-11 dan Model Baru Ekonomi. Nilai-nilai murni (hormat-menghormati, rendah hati, kesederhanaan dan berbudi bahasa) dan aspirasi (berprestasi tinggi, ketepatan, ilmu pengetahuan, integriti, ketabahan, kesetiaan, kebijaksanaan, inovasi) dalam Gagasan 1Malaysia adalah sebahagian dari ranting dan buah-buah manis menyegarkan dan daun-daun lebat yang meneduhkan. Buah-buah lain seperti kasih sayang, murah hati, sabar secara langsung termasuk dalam gagasan hasilnya.

KAEDAH KAJIAN

Kajian ini menggunakan pendekatan kaedah kuantitatif iaitu kaedah tinjauan keratan rentas melalui pengedaran borang soal selidik kepada responden. Kaedah kuantitatif dipilih kerana kelebihannya yang dapat menjimatkan masa dan kos kerana data dapat dikumpul dalam masa yang singkat dengan jumlah responden yang ramai.

Populasi dan Sampel

Populasi bagi kajian ini melibatkan pelajar-pelajar Universiti Utara Malaysia (UUM) yang pernah menyertai PLKN. Kaedah pensampelan berstratifikasi akan diguna pakai untuk melibatkan pelajar domestik UUM daripada pelbagai kaum. Seramai 250 orang responden telah dipilih untuk tujuan kajian ini.

Instrumen Kajian

Soal selidik yang digunakan dalam kajian ini dipecahkan kepada lima bahagian iaitu bahagian A meliputi bahagian demografi responden, bahagian B melibatkan soalan tentang semangat patriotisme dan nasionalisme, bahagian C berkaitan item semangat kesukarelawan, bahagian D berkaitan dengan ukuran tanggungjawab sosial, bahagian E pula penghargaan sendiri dan bahagian F berkaitan dengan persepsi terhadap PLKN.

Bagi mengukur patriotisme dalam kalangan bekas pelatih, instrumen yang dicadangkan oleh Kosterman dan Feshbach (1989) (dalam Robinson, Slaver & Wrightman) digunakan dengan pengubahsuaian. Instrumen asal dikemukakan oleh pengkaji mengandungi enam dimensi iaitu patriotisme, nasionalisme, *internasionalism*, *civil liberties*, *world government* dan *smugness*. Dua dimensi yang tidak digunakan adalah *internationalism* dan *world government*. Bagi menggantikan dimensi berkenaan, *Instrument Support for Democratic Principles* yang dikemukakan oleh Kaase (1971) digunakan dalam kajian ini.

Instrumen yang digunakan untuk mengukur semangat kesukarelaan pula ialah *Mesuring Volunteering: AQ Practical Toolkit* yang dibentuk oleh *Independent Sector* dan *United Nations Volunteers*. Instrumen ini mengukur semangat kesukarelaan dari segi penglibatan dalam aktiviti komuniti, kecemasan, kedamaian, bantuan sosial, bantuan peribadi, kanak-kanak dan remaja, hak asasi manusia, keagamaan, ekonomi, pendidikan, kesihatan, persekitaran, pengumpulan data, pengetahuan, perniagaan, perundangan, undang-undang, kebudayaan, dan rekreasi.

Pengukuran penghargaan sendiri ini mengandungi 20 soalan berkaitan dengan penghargaan sendiri responden. Instrumen yang digunakan adalah

daripada Robinson dan Shaver (1973) iaitu *Measures of Social Psychological Attitudes*. Skala yang digunakan adalah skala lima pilihan iaitu 1 = Sangat Tidak Setuju, 2 = Tidak Setuju, 3 = Tidak Pasti, 4 = Setuju dan 5 = Sangat Setuju.

Seterusnya, bahagian terakhir instrumen kajian ini pula mengandungi tentang persepsi terhadap program PLKN. Soalan-soalan ini telah dibentuk sendiri oleh pengkaji berdasarkan modul-modul yang diperolehi daripada pusat latihan PLKN Sintok. Pengkaji telah membentuk 11 item yang berkaitan dengan persepsi responden terhadap PLKN. Skala pengukuran yang digunakan ialah 1 = Sangat Tidak Setuju, 2 = Tidak Setuju, 3 = Tidak Pasti, 4 = Setuju dan 5 = Sangat Setuju.

ANALISIS KEBOLEHPERCAYAAN INSTRUMEN

Nilai kebolehpercayaan diukur menggunakan nilai *Cronbach Alfa* untuk meneliti kesesuaian penggunaan instrumen bagi tujuan kajian. Bagi pembolehubah patriotisme dan nasionalisme menunjukkan $\alpha=.41$, pembolehubah semangat kesukarelawan $\alpha=.96$, tanggungjawab sosial $\alpha=.32$, penghargaan sendiri $\alpha=.68$ dan persepsi terhadap PLKN pula $\alpha=.81$.

Jadual 1

Nilai Alfa Bagi Setiap Pembolehubah

Pemboleh ubah		α	Jumlah Item
i)	Patriotisme dan nasionalisme	.41	23
ii)	Semangat Kesukarelawan	.96	33
iii)	Tanggungjawab sosial	.32	7
iv)	Penghargaan sendiri	.68	16
v)	Persepsi terhadap PLKN	.81	12

UJIAN NORMALITI

Dalam bahagian ini pula meneliti hasil analisis ujian *Normaliti* untuk mengenalpasti sama ada taburan data yang digunakan bagi tujuan kajian berada dalam lingkungan normal ataupun sebaliknya. Ujian *Normaliti* penting dilakukan untuk memastikan bahawa kesemua data yang digunakan adalah normal yang secara tidak langsungnya dapat menjawab objektif dan persoalan kajian yang telah dibentuk.

Dalam ujian statistik *normaliti*, terdapat elemen utama yang sering dibincangkan untuk membuktikan bahawa data kajian yang diperolehi adalah normal iaitu melibatkan elemen grafik dan juga elemen statistik. Perbincangan ini melibatkan statistik Skewness dan Kurtosis, Kolmogorov-Smirnov dan Shapiro, histogram, Plot Q-Q Normal dan juga Boxplot.

Ujian Normaliti bagi Pemboleh ubah Patriotisme dan Nasionalisme

Bagi pemboleh ubah patriotisme dan nasionalisme nilai Skewness dan Kurtosis bagi pemboleh ubah ini adalah normal. Ukuran normal bagi nilai Skewness dan Kurtosis bagi sesuatu pemboleh ubah yang dikaji seharusnya memiliki $p < .05$. Bagi konteks pemboleh ubah ini didapati bahawa nilai Skewness ialah $p < .05$, 0.001 manakala Kurtosis pula menunjukkan $p < .05$, 0.001. Nilai yang ditunjukkan membuktikan bahawa data bagi pemboleh ubah patriotisme dan nasionalisme adalah normal dan data ini boleh digunakan untuk menjawab hipotesis kajian yang telah dibentuk. Hasil analisis seperti dalam Jadual 2 seperti di lampiran.

Seterusnya, ujian Kolmogorov Smirnov dilakukan untuk meneliti taburan data secara normal bagi sesuatu pemboleh ubah. Dalam menentukan taburan data normal melalui ujian Kolmogorov Smirnov, nilai signifikan yang perlu dicapai ialah $p < .05$. bagi pemboleh ubah ini, hasil analisis menunjukkan

$p < .05$, .000. Oleh yang demikian taburan data bagi pemboleh ubah ini adalah normal. Hasil analisis seperti dalam Jadual 3 seperti di lampiran.

Bagi perbincangan yang seterusnya melibatkan statistik histogram yang diperolehi. Hasil analisis menunjukkan bagi pemboleh ubah patriotisme dan nasionalisme adalah normal kerana taburan data membentuk “Bell Shape” pada rajah histogram. Pada masa yang sama juga nilai min bagi pemboleh ubah ini ialah berada pada $\text{min}=3.46$ manakala sisihan piawai pula menunjukkan 0.27. Ini menunjukkan data ini adalah normal. Hasil analisis seperti dalam Rajah 1 seperti di lampiran.

Seterusnya, Plot Q-Q Normal menunjukkan bahawa taburan data responden menghampiri garisan lurus. Oleh yang demikian data bagi pemboleh ubah ini adalah normal berdasarkan kepada taburan data yang ditunjukkan. Hasil analisis seperti dalam Rajah 2 seperti di lampiran.

Rajah 3 pula menerangkan tidak terdapat sebarang *outliers* yang dikenalpasti dalam Boxplot. Oleh yang demikian data bagi pemboleh ubah patriotisme dan nasionalisme adalah normal. Oleh yang demikian dapat dirumuskan bahawa pemboleh ubah patriotisme dan nasionalisme boleh diterima pakai untuk tujuan pengujian hipotesis yang telah ditetapkan.

Ujian Normaliti Bagi Pemboleh ubah Tanggungjawab Sosial

Bagi konteks pemboleh ubah ini didapati bahawa nilai Skewness ialah $p < .05$, 0.000 manakala nilai Kurtosis pula menunjukkan $p < .05$, 0.003. Nilai yang ditunjukkan membuktikan bahawa data bagi pemboleh ubah tanggungjawab sosial adalah normal dan data ini boleh digunakan untuk menjawab hipotesis kajian yang telah dibentuk. Hasil analisis seperti dalam Jadual 3 seperti di lampiran.

Jadual 4 menunjukkan tentang hasil analisis analisis Kolmogorov Smirnov bagi pemboleh ubah tanggungjawab sosial. Ujian Kolmogorov Smirnov dijalankan untuk meneliti taburan data secara normal bagi sesuatu pemboleh ubah. Dalam menentukan taburan data normal melalui ujian Kolmogorov Smirnov, nilai signifikan yang perlu dicapai ialah $p < .05$. bagi pemboleh ubah ini, hasil analisis menunjukkan $p < .05$, .000. Oleh yang demikian taburan data bagi pemboleh ubah ini adalah normal.

Hasil analisis menunjukkan bagi pemboleh ubah tanggungjawab sosial adalah normal kerana taburan data di dalam histogram membentuk “Bell Shape”. Pada masa yang sama juga nilai min bagi pemboleh ubah ini ialah berada pada $\text{min}=3.12$ manakala sisihan piawai pula menunjukkan 0.37. Ini

menunjukkan data ini adalah normal. Hasil analisis seperti dalam Rajah 4 seperti di lampiran.

Seterusnya, perbincangan berkaitan dengan plot Q-Q normal. Plot Q-Q Normal menunjukkan bahawa taburan data responden menghampiri garisan lurus. Oleh yang demikian pemboleh ubah ini adalah normal Hasil analisis seperti dalam Rajah 5 seperti di lampiran.

Rajah 6 pula menunjukkan tidak terdapat sebarang outliers yang dikenalpasti dalam Boxplot bagi pemboleh ubah tanggungjawab sosial. Oleh yang demikian data bagi pemboleh ubah tanggungjawab sosial adalah normal. Oleh yang demikian dapat dirumuskan bahawa pemboleh ubah ini boleh diterima pakai untuk tujuan pengujian hipotesis yang telah ditetapkan.

Ujian Normaliti bagi Pemboleh ubah Semangat Kesukarelawanan

Seterusnya perbincangan berkaitan dengan ujian normaliti bagi pemboleh ubah semangat kesukarelawanan. Bagi pemboleh ubah ini, nilai Skewness dan Kurtosis bagi menunjukkan taburan adalah normal. Bagi pemboleh ubah ini didapati bahawa nilai Skewness ialah $p < .05$, 0.002 manakala Kurtosis pula menunjukkan $p < .05$, 0.003. Nilai yang ditunjukkan membuktikan bahawa data bagi pemboleh ubah semangat kesukarelawanan adalah normal dan data ini boleh digunakan untuk menjawab hipotesis kajian yang telah dibentuk. Hasil analisis seperti dalam Jadual 5 seperti di lampiran.

Jadual 6 menunjukkan hasil analisis Kolmogorov Smirnov. Hasil analisis mendapati taburan data adalah normal bagi pemboleh ubah semangat kesukarelawanan. Nilai Kolmogorov Smirnov menunjukkan $p < .05$, .001 yang membuktikan bahawa taburan data bagi pemboleh ubah ini adalah normal.

Rajah 7 menunjukkan histogram bagi pemboleh ubah semangat kesukarelawanan. Hasil menunjukkan bagi pemboleh ubah semangat kesukarelawanan adalah normal kerana taburan data membentuk “Bell Shape” yang menerangkan bahawa data ini adalah normal. Pada masa yang sama juga nilai min bagi pemboleh ubah ini ialah berada pada $\text{min} = 2.22$ manakala sisihan piawai pula menunjukkan 0.64. Nilai min dan sisihan piawai yang diperolehi menunjukkan taburan data adalah normal.

Plot Q-Q Normal menunjukkan bahawa taburan data responden menghampiri garisan lurus dan tidak menjauhi garisan lurus. Oleh yang demikian data bagi pemboleh ubah ini adalah normal berdasarkan kepada taburan data yang ditunjukkan. Hasil analisis seperti dalam Rajah 8 seperti di lampiran.

Seterusnya, hasil analisis menunjukkan tidak terdapat sebarang outliers yang dikenalpasti dalam Boxplot bagi pemboleh ubah semangat kesukarelawanan. Oleh yang demikian data bagi pemboleh ubah ini diklasifikasikan sebagai data yang normal. Oleh yang demikian dapat dirumuskan bahawa pemboleh ubah semangat kesukarelawanan boleh diterima pakai untuk tujuan pengujian hipotesis yang berkaitan dengan pemboleh ubah ini. Hasil analisis seperti dalam Rajah 9 seperti di lampiran.

Ujian Normaliti bagi Pemboleh ubah Penghargaan Kendiri

Di samping itu turut dibincangkan ujian normaliti bagi pemboleh ubah penghargaan sendiri. Jadual 7 menunjukkan nilai Skewness bagi pemboleh ubah ini ialah $p < .05$, 0.000 manakala Kurtosis pula menunjukkan $p < .05$, 0.000. Nilai yang ditunjukkan membuktikan bahawa data bagi pemboleh ubah penghargaan sendiri adalah normal.

Jadual 8 menunjukkan hasil analisis Kolmogorov Smirnov bagi pemboleh ubah penghargaan sendiri. Ujian Kolmogorov Smirnov menunjukkan $p < .05$, .000. Oleh yang demikian taburan data bagi pemboleh ubah ini adalah normal.

Seterusnya, perbincangan bagi taburan data melalui histogram. Rajah histogram menunjukkan bagi penghargaan sendiri adalah normal kerana taburan data membentuk "Bell Shape". Pada masa yang sama turut diambilkira nilai min dan sisihan piawai. Analisis menunjukkan bagi pemboleh ubah penghargaan sendiri berada pada $\text{min} = 3.10$ manakala sisihan piawai pula menunjukkan 0.32. Ini menunjukkan data ini adalah normal. Hasil analisis seperti dalam Rajah 10 seperti di lampiran.

Plot Q-Q Normal menunjukkan bahawa taburan data responden menghampiri garisan lurus. Oleh yang demikian data bagi pemboleh ubah ini adalah normal berdasarkan kepada taburan data yang ditunjukkan. Hasil analisis seperti dalam Rajah 11 seperti di lampiran.

Rajah 12 pula menerangkan tidak terdapat sebarang outliers yang dikenalpasti dalam Boxplot. Oleh yang demikian data bagi pemboleh ubah penghargaan sendiri adalah normal. Oleh yang demikian dapat dirumuskan bahawa pemboleh ubah ini boleh diterima pakai untuk tujuan pengujian hipotesis yang telah ditetapkan.

Ujian Normaliti bagi Pemboleh ubah Persepsi Terhadap PLKN

Jadual 9 menunjukkan Skewness dan Kurtosis bagi pemboleh ubah persepsi terhadap PLKN. Hasil analisis menunjukkan bagi konteks pemboleh ubah ini didapati bahawa nilai Skewness ialah $p < .05$, 0.003 manakala Kurtosis pula menunjukkan $p < .05$, 0.001. Ini menunjukkan bahawa pemboleh ubah ini boleh digunakan untuk tujuan menjawab hipotesis kajian yang telah dibentuk.

Seterusnya, ujian Kolmogorov Smirnov dilakukan untuk meneliti taburan data secara normal bagi sesuatu pemboleh ubah. Dalam menentukan taburan data normal melalui ujian Kolmogorov Smirnov, nilai signifikan yang perlu diperolehi ialah $p < .05$. bagi pemboleh ubah ini, hasil analisis menunjukkan $p < .05$, .000. Oleh yang demikian taburan data bagi pemboleh ubah ini adalah normal. Hasil analisis seperti dalam Jadual 10 seperti di lampiran.

Hasil analisis menunjukkan bagi pemboleh ubah patriotisme dan nasionalisme adalah normal kerana taburan data membentuk “Bell Shape” pada rajah histogram. Pada masa yang sama juga nilai min bagi pemboleh ubah ini ialah berada pada $\text{min} = 4.12$ manakala sisihan piawai pula menunjukkan 0.53. Ini menunjukkan data ini adalah normal. Hasil analisis seperti dalam Rajah 13 seperti di lampiran.

Plot Q-Q Normal menunjukkan bahawa taburan data adalah normal. Taburan data yang normal diklasifikasikan apabila taburan data menghampiri garisan lurus. Hasil analisis seperti dalam Rajah 14 seperti di lampiran.

Rajah 15 pula menerangkan tidak terdapat sebarang outliers yang dikenalpasti dalam Boxplot. Oleh yang demikian data bagi pemboleh ubah persepsi terhadap PLKN adalah normal. Oleh yang demikian dapat dirumuskan bahawa pemboleh ubah ini boleh diterima pakai untuk tujuan pengujian hipotesis yang telah ditetapkan.

MODEL PENGUKURAN SEMANGAT PATRIOTISME DAN NASIONALISME DALAM KALANGAN BEKAS PELATIH PLKN

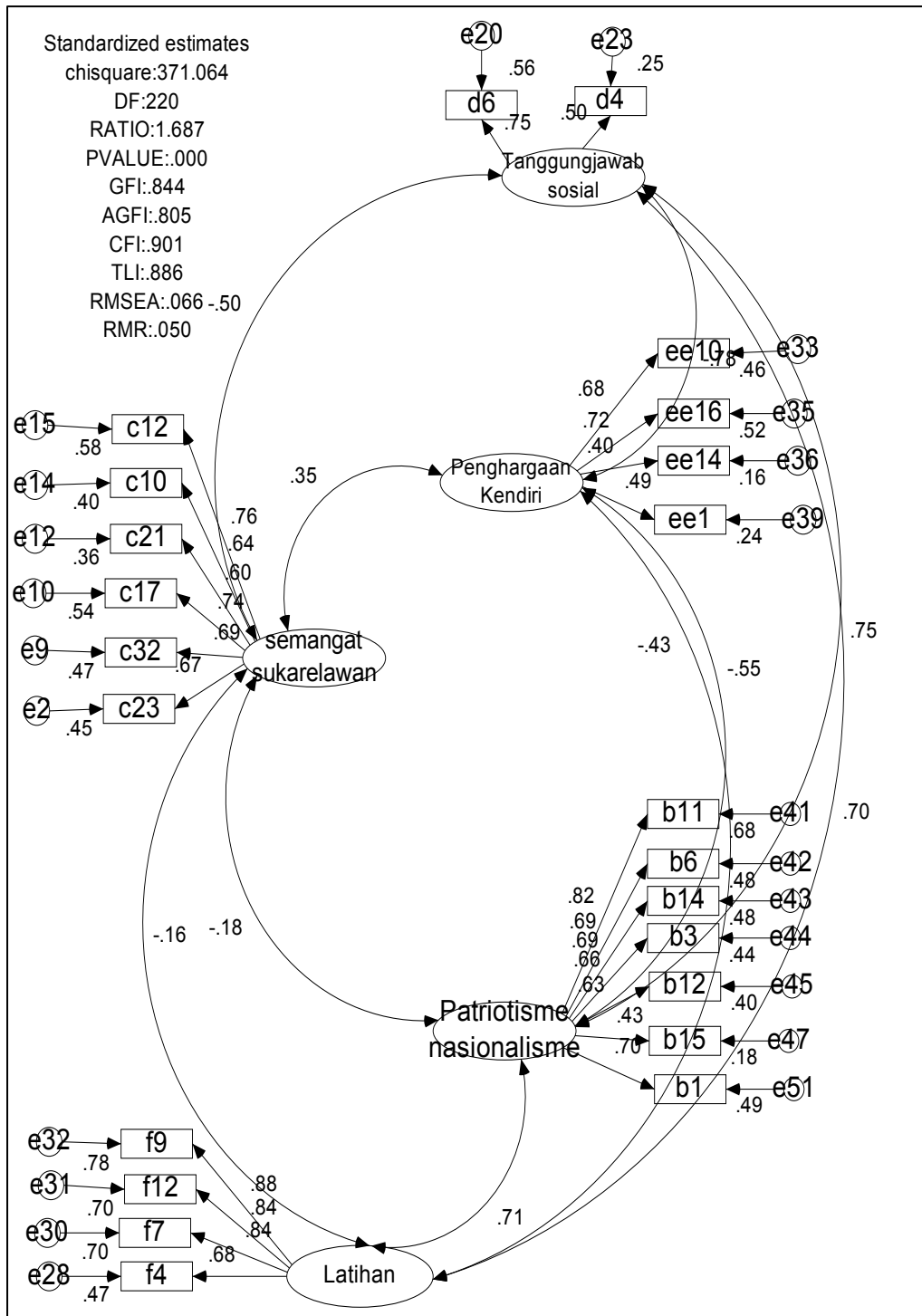
Model penyesuaian dapat dilihat melalui kombinasi *Absolute fit statistics* dan *incremental fit statistics*. *Absolute fit statistics* merupakan ujian khi kuasa dua, nisbah khi kuasa dua atau darjah kebebasan, *Root Mean Square Error of Approximation* (RAMSEA) dan *Standard Root Mean Residual* (SRMR). Sementara *incremental fit statistics* yang dipilih adalah *Goodness-Of-Fit-Index* (GFI), *Adjusted Goodness-Of-Fit Index* (AGFI), *Comparative Fit Index* (CFI) dan juga *Tucker Lewis Index* (TLI).

Model Struktural

Dalam analisis SEM, terdapat dua model utama yang perlu dijalankan iaitu model struktural dan juga model pengukuran. Bahagian ini membincangkan hasil analisis model struktural untuk menggambarkan hubungan di antara suatu pemboleh ubah dengan pemboleh ubah yang lain.

Ujian khi kuasa bagi model ini ialah 371.064, $df=220$, nilai p signifikan ($p<.000$), dan $ratio=1.687$. Nilai $AGFI=.901$, $GFI=.844$, $TLI=.886$ dan $RMSEA=.901$. Keputusan analisis ini menunjukkan bahawa model yang diuji adalah sepadan dengan data kajian dan dapat digunakan untuk menjelaskan hubungan di antara pemboleubah. Anggaran parameter menunjukkan model ini signifikan pada $p<.001$.

Hasil analisis juga mendapati hubungan di antara setiap pemboleh ubah signifikan pada aras $p>.01$. Oleh yang demikian dapat dirumuskan bahawa setiap pemboleh ubah yang digunakan bagi tujuan kajian ini tidak mengalami sebarang masalah untuk menjalani analisis model pengukuran kajian yang sebenar. Hasil analisis seperti dalam Rajah 16.

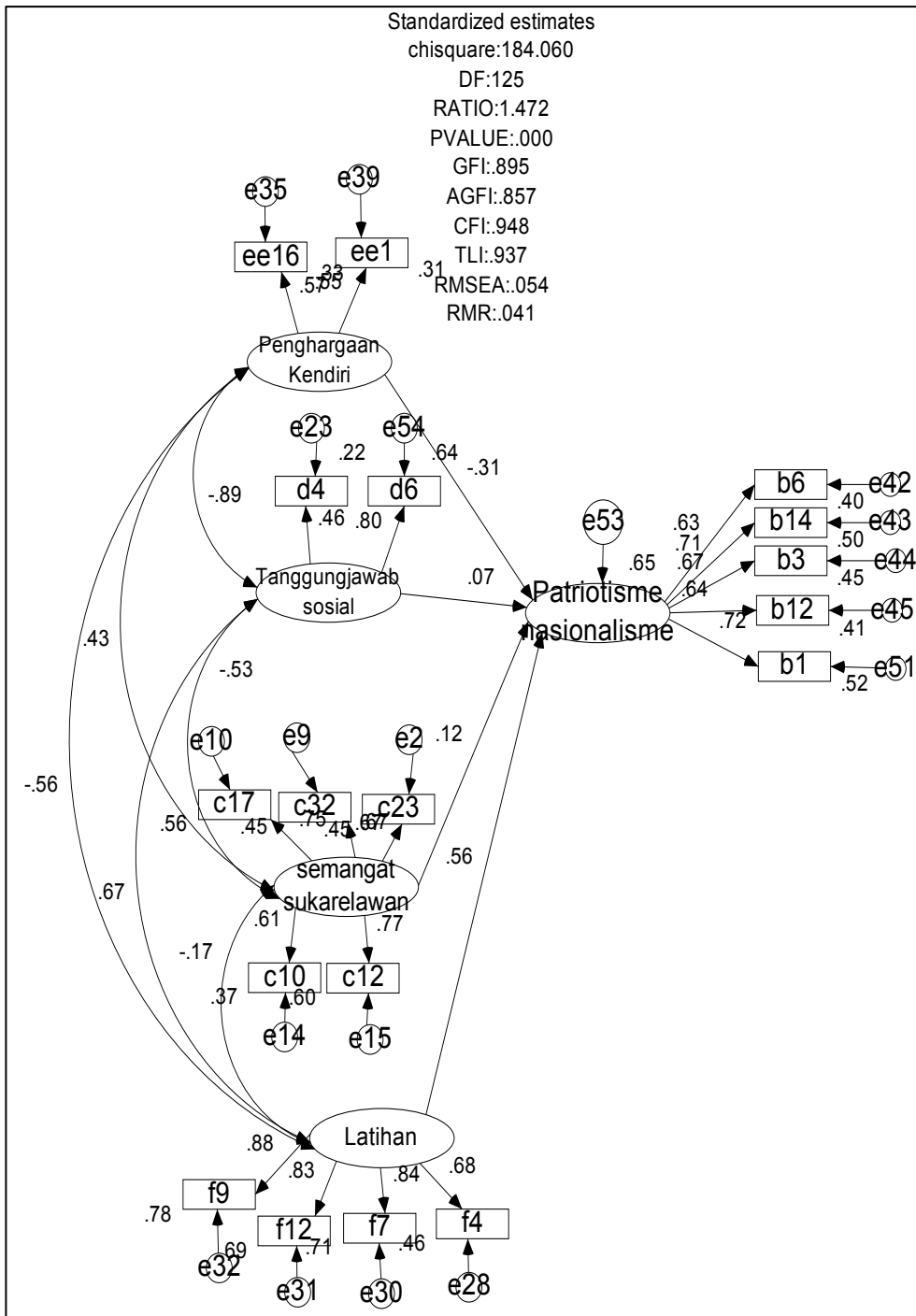
Rajah 16: Model Struktural Bagi Setiap Pemboleh ubah

Model Pengukuran

Model struktural digunakan untuk menguji kesepadan model yang dicadangkan. Ujian khi kuasa bagi model ini ialah 184.060, $df=.125$, nilai p signifikan ($p<.000$), dan $ratio=1.472$. Nilai $AGFI=.857$, $GFI=.895$, $TLI=.937$, $CFI=.948$ dan $RMSEA=.054$. Keputusan analisis ini menunjukkan bahawa model yang diuji adalah sepadan dengan data kajian dan dapat digunakan bagi membentuk model yang menggambarkan semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan pelatih PLKN. Anggaran parameter menunjukkan model ini signifikan pada $p<.001$.

Model struktural telah menggambarkan bahawa kerangka kajian yang dibentuk pada awalnya diterima dengan hubungan signifikan di antara pemboleh ubah bersandar (semangat kesukarelawanan, tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri, persepsi terhadap PLKN), dan pemboleh ubah tidak bersandar (semangat patriotisme dan nasionalisme).

Faktor yang paling menyumbang kepada semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan pelatih PLKN ialah persepsi terhadap PLKN iaitu menyumbangkan sebanyak 56%. Diikuti dengan faktor lain yang menyumbang kepada semangat patriotisme dan nasionalisme iaitu penghargaan sendiri menyumbang sebanyak 31% varians, tanggungjawab sosial pula menyumbang hanya 7% varians dan semangat kesukarelawanan pula menyumbangkan sebanyak 12% varians. Kesemua faktor menyumbang secara signifikan kepada semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan peserta PLKN.

Rajah 17: Model Pengukuran Semangat Patriotisme dan Nasionalisme dalam Kalangan Responden yang Menyertai PLKN

Model struktural telah menggambarkan bahawa kerangka kajian yang dibentuk pada awalnya diterima dengan hubungan signifikan di antara pemboleh ubah bersandar (semangat kesukarelawanan, tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri, persepsi terhadap PLKN) dan pemboleh ubah tidak bersandar (semangat patriotisme dan nasionalisme).

Pengkaji telah menjelaskan bahawa faktor tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri, semangat kesukarelawanan dan persepsi terhadap PLKN merupakan faktor yang menyumbang kepada pemupukan semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan responden yang menyertai PLKN. Hasil analisis telah mendapati bahawa kesemua faktor andaian yang yang diramalkan pengkaji menyumbang secara signifikan kepada semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan responden. Ini membuktikan bahawa pelaksanaan program PLKN telah membantu memupuk kesedaran dalam kalangan responden yang meliputi pelbagai aspek. Sebagaimana yang kita ketahui, segelintir masyarakat menganggap bahawa program PLKN merupakan suatu aktiviti yang berbentuk kerahan tenaga melalui aktiviti-aktiviti fizikal yang dijalankan. Namun begitu, jika dilihat hasil kajian ini telah membuktikan bahawa ekoran daripada pelaksanaan program PLKN telah membantu memupuk pelbagai nilai-nilai murni yang diperlukan untuk menjadi seorang warganegara yang baik melalui penekanan dalam aspek kesedaran tanggungjawab sosial terhadap persekitaran kehidupan seharian, penghargaan sendiri dan juga pemupukan semangat kesukarelawanan dalam kalangan responden. Pada masa yang sama, pelaksanaan program PLKN secara tidak langsung telah meningkatkan semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan responden terutamanya yang pernah menyertai program ini.

Pengukuran model yang dicadangkan juga telah membuktikan bahawa untuk melahirkan kesedaran tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri dan juga semangat kesukarelawanan dengan semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan pelatih PLKN, pengkaji telah mengandaikan bahawa terdapatnya proses di mana seseorang memerlukan latihan atau persepsi terhadap program yang dijalankan. Hasil kajian telah mendapati bahawa persepsi terhadap program PLKN menyumbangkan sebanyak 56% varians terhadap pemupukan semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan responden. Ini secara tidak langsung telah membuktikan bahawa, pelaksanaan program PLKN telah menimbulkan persepsi yang positif dalam kalangan responden dan telah membantu meningkatkan semangat patriotisme dan nasionalisme. Oleh yang demikian, dalam memupuk kesedaran tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri, semangat kesukarelawanan, persepsi positif terhadap PLKN dan juga semangat patriotisme dan nasionalisme dalam kalangan remaja, maka pelaksanaan program PLKN seharusnya diteruskan sehingga generasi yang akan datang.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, dapatan kajian ini telah membuktikan bahawa pelaksanaan program PLKN di Malaysia telah mendatangkan impak yang positif dalam aspek pemupukan nilai-nilai murni dalam kalangan pelatih. Secara tidak langsung juga telah membuktikan bahawa modul-modul yang disediakan oleh pihak pentadbiran PLKN menyumbangkan impak yang positif kepada bekas pelatih PLKN walaupun telah tamat latihan yang dijalankan. Oleh yang demikian, bagi memupuk kesedaran tanggungjawab sosial, penghargaan sendiri, semangat kesukarelawanan dan semangat patriotisme dan nasionalisme maka pelaksanaan program PLKN seharusnya diteruskan bagi mengelakkan generasi akan datang tidak lupus untuk memupuk semangat cintakan negara.

RUJUKAN

- Coles, R. (1993). *The Call of Service: a Witness to Idealism*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Covan, M. (2000). Patriotism is not enough, *British Journal of Political Science*, 30(3), 413-432.
- Doob, L.W. (1986). Cypriot Patriotism and Nationalism. *Journal of Conflict Resolution*, 30(2). 383-396.
- Drucker, P. F. (1994). *Managing the Non-Profit Organization*. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd.
- Haley, M. A. (1979). Patriotism', *The advocate of peace*, 60,10 (1898): 237-238.
- Hirschman, C. Political independence and educational opportunity in Peninsular Malaysia," *Sociology of Education*, 52(2). 67-83.
- Huddy, L & Nadia, K. (2007). Patriotism, national identity, and political involvement. *Journal of Political Science*, 51(1). 63-77.
- Jordan, A., (1904). The Bias of Patriotism. *International Journal of Ethics*. 15(1). 1-27.
- Kassim Ahmad. (1986). Masalah perpaduan bangsa dan rakyat di Malaysia. *Jurnal Antropologidan Sosiologi*, 14, 111-130.
- Mohd. Yaakub Johari dan Hanafiah Diman, 1995. "Peranan dan Tanggungjawab Pelbagai Sektor dalam Meningkatkan Kesukarelaan di Malaysia". Kertas kerja Seminar Kebangsaan Mengenai Kesukarelaan anjuran Institut Kajian Dasar dan Kementerian Belia dan Sukan Malaysia. Kuala Lumpur. 20-21 Jun 1995.
- Muhamad Hamzah (2009). *1Malaysia: kecemerlangan melalui kepelbagaian*. Kuala Lumpur: Institut Tadbiran Awam Negara.

- Shahlan Ismail. (2010). *1Malaysia menjana sejahtera dan bahagia menjelang 2020*. Kuala Lumpur: Pustaka Ilham Baru.
- Sharom Ahmat (____). Nation building and the university in developing countries: the case of Malaysia. *Higher Education*. 9(6).721-741
- Tan Chee Beng. (1984). Mencari asas perpaduan untuk masyarakat Malaysia. *Jurnal Antropologi dan Sosiologi*, 12. 29-37.
- Tan Liok Ee. (1996). Bangsa, minzu dan nation: satu usaha memahami polemic nasionalisme di Semenanjung Tanah Melayu, 1900-1995, *Kajian Malaysia*, XIV, 1(2). 37-71.
- Saifuddin Abdullah (1998). *Strengthening Youth Development: Implementation through Empowerment*. Kuala Lumpur: Majlis Belia Malaysia.
- Siti Hawa Ali (1995). Senario Kesukarelaan di Malaysia: Dulu, Kini dan Masa Depan. Kertas kerja Seminar Kebangsaan Mengenai Kesukarelaan anjuran Institut Kajian Dasar dan Kementerian Belia dan Sukan Malaysia. Kuala Lumpur. 20-21.
- Yayasan Salam Malaysia, (2000). *“Establishment of the National Forum on Voluntarism: in Conjunction with International Year of Volunteers – 2001”*. Kertas taklimat. Petaling Jaya.
- Wan Ee Lin, (2001). *“Why Voluntary Work?”*. Rencana di *New Straits Times*. Kuala Lumpur: New Straits Times. 23 Mac 2001.

Lampiran: Ujian Normaliti

Ujian Normaliti bagi Pemboleh ubah Patriostisme dan Nasionalisme

Jadual 2

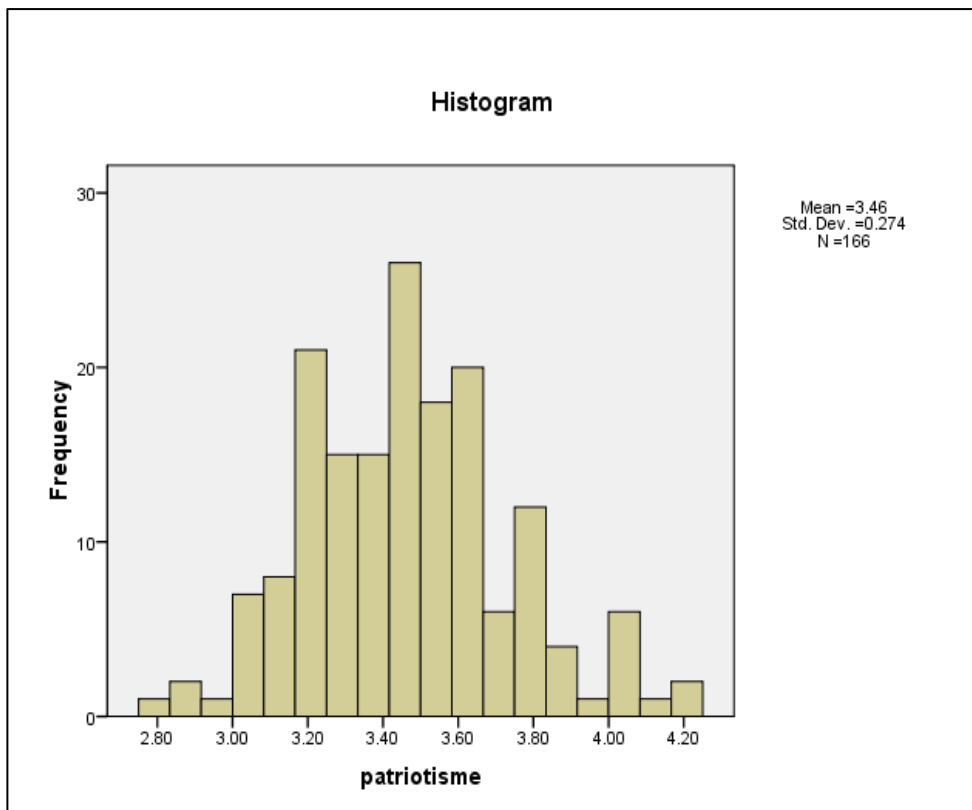
Skewness dan Kurtosis bagi Pemboleh ubah Patriotisme dan Nasionalisme

			Statistic	Std. Error
patriotisme	Mean		3.4623	.02130
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	3.4202	
		Upper Bound	3.5043	
	5% Trimmed Mean		3.4571	
	Median		3.4783	
	Variance		.075	
	Std. Deviation		.27445	
	Minimum		2.78	
	Maximum		4.17	
	Range		1.39	
	Interquartile Range		.39	
	Skewness		.252	.188
	Kurtosis		-.179	.375

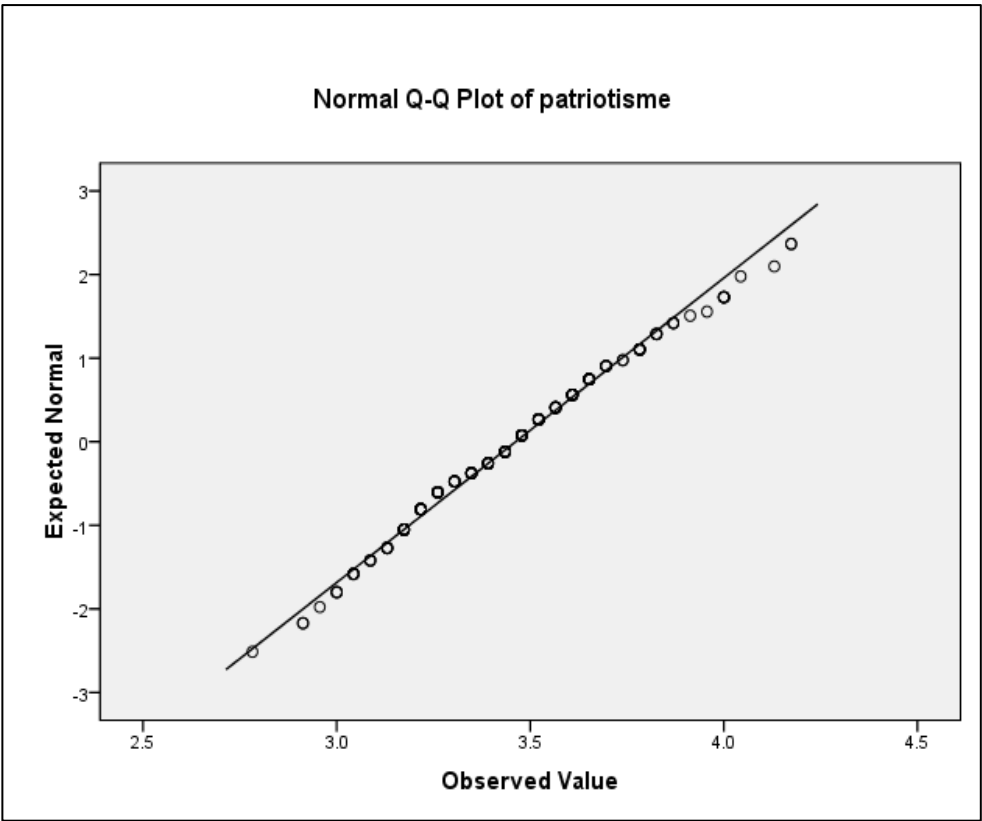
Jadual 3

Kolmogorov Smirnov Bagi Pemboleh ubah Patriotisme dan Nasionalisme

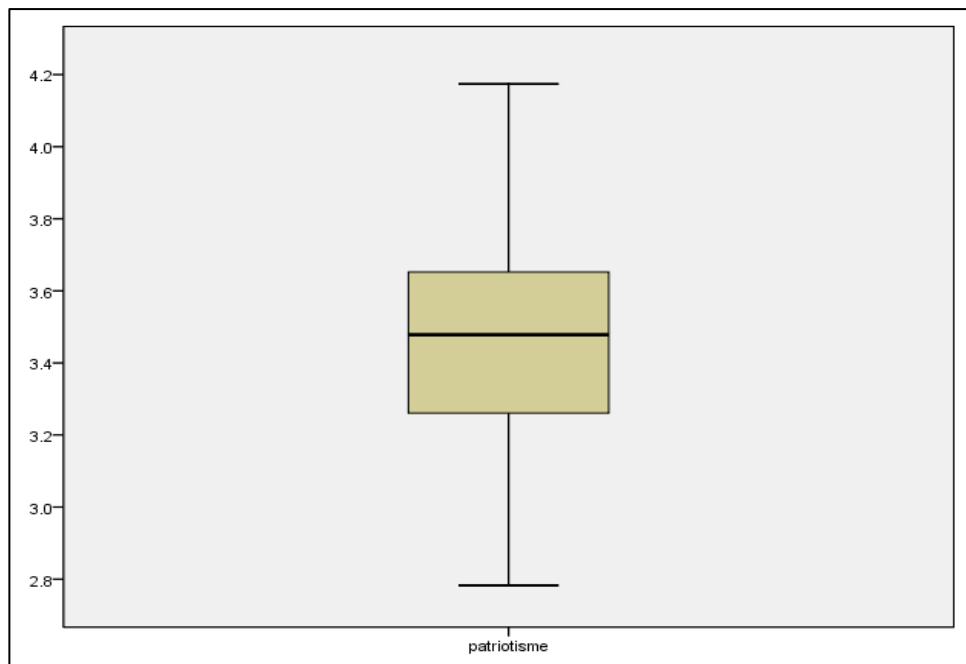
	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	df	Sig.
Patriotism	.070	166	.047

Rajah 1: *Histogram bagi Pemboleh ubah Patriotisme dan Nasionalisme*

Rajah 2: *Plot Q-Q Normal bagi Pemboleh ubah Patriostisme dan Nasionalisme*

Rajah 3: Boxplot bagi Pemboleh ubah Patriotisme dan Nasionalisme

Ujian Normaliti Bagi Pemboleh ubah Tanggungjawab Sosial

Jadual 3

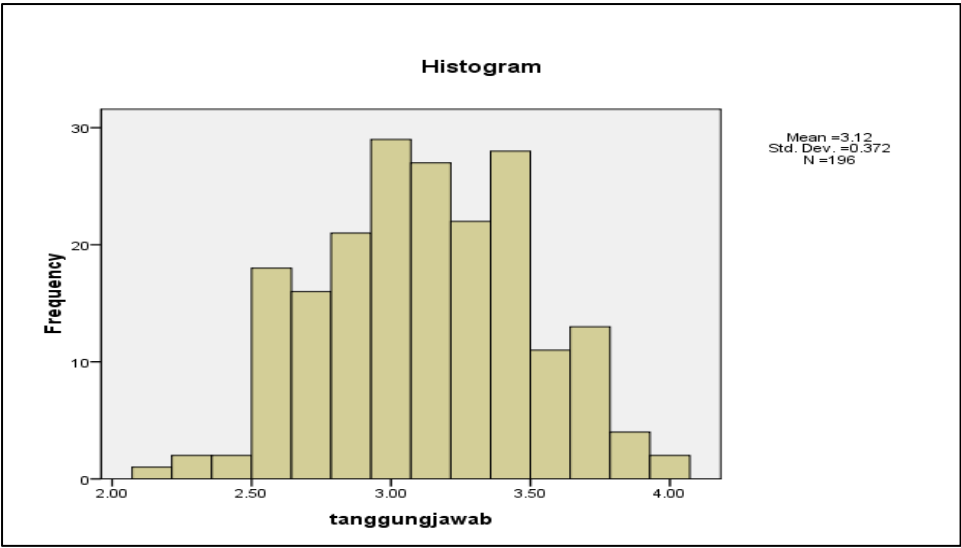
Skewness dan Kurtosis bagi Pemboleh ubah Tanggungjawab Sosial

		Statistic	Std. Error
Tanggungjawab Sosial	Mean	3.1246	.02661
	95% Confidence Interval for Mean	3.0722	
	Lower Bound	3.1771	
	Upper Bound		
	5% Trimmed Mean	3.1234	
	Median	3.1429	
	Variance	.139	
	Std. Deviation	.37250	
	Minimum	2.14	
	Maximum	4.00	
	Range	1.86	
	Interquartile Range	.57	
	Skewness	.003	.174
	Kurtosis	-.511	.346

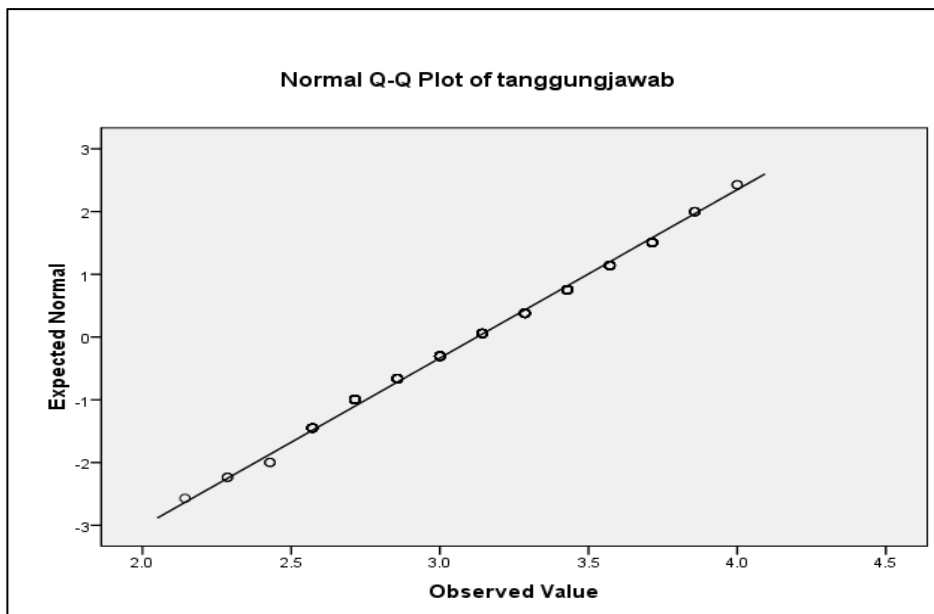
Jadual 4

Kolmogorov Smirnov bagi Pemboleh ubah Tanggungjawab Sosial

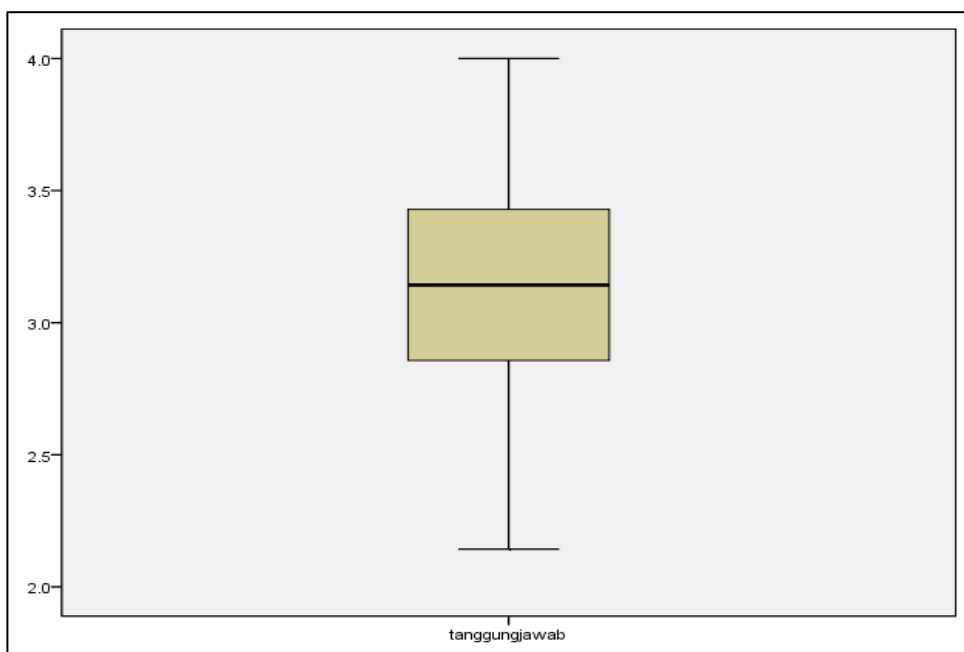
	Kolmogorov-Smirnov ^a		
	Statistic	df	Sig.
Tanggungjawab	.089	196	.001

Rajah 4: *Histogram bagi Pemboleh ubah Tanggungjawab Sosial*

Rajah 5: Plot Q-Q Normal bagi Pemboleh ubah Tanggungjawab Sosial

Rajah 6: Boxplot bagi Pemboleh ubah Tanggungjawab Sosial